

ประเพณีบูชาสี่ทิศ เข้าหลักเมือง เจ้าพ่อหลักเมืองเชียงใหม่

วุฒิกัทร เกตุพัฒนาพล

นักวิชาการศึกษา
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ประเพณีบูชาสี่ทิศเข้าหลักเมือง เจ้าพ่อหลักเมืองเชียงใหม่ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาร้อยกว่าปี สามชั่วอายุคน จะจัดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี โดยถือขึ้น 4 ค่ำ เดือน 4 เหนือ เป็นวันบูชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาบอกกล่าวเทพยดาทั้งสี่ทิศให้เปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย ศัตรู ฝักร้าย สิ่งอัปมงคลออกจากเมืองเชียงใหม่ให้ประชาชนรวมถึงเทพเจ้ามีความเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุข ทำไร่นาการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์เจริญงอกงามได้ผลผลิตที่ดี ปราศจากศัตรูพืชมารบกวนทำลาย ฝนตกต้องตามฤดูกาล

ผู้ดูแลชั้นครูเจ้าพ่อหลักเมืองเชียงใหม่ พ่อครูสิงห์คำ ดวงดอก กล่าวว่า ก่อนวันที่จะจัดพิธีบูชาหนึ่งวันซึ่งเป็นวันแตงดา ในช่วงเช้าจะอัญเชิญชั้นครูหลวงลงมาเปลี่ยนขันใหม่โดยการนำสวยหรือกรวยดอกไม้และสวยพลูออก ทำความสะอาดขัน ลูกศิษย์เจ้าพ่อหลักเมืองได้มาช่วยกันทำสวยดอกไม้ สวยหมากพลูเตรียมขันหมากพลู ทำขนมที่ใช้ถวาย นำศีลตราวุธมาขัดทำความสะอาด ขุดทรงเจ้าพ่อหลักเมือง น้ำต้นหรือคนโทใส่น้ำ ที่นั่งสำหรับเจ้าพ่อหลักเมือง จัดเตรียมสถานที่หอแห่งศรีภูมิ เครื่องบูชาที่ใช้ในพิธีกรรม ฯลฯ ซึ่งได้มีการจัดเตรียมไว้ดังนี้

1. ขันครูหลวง เป็นขันหลวงบูชาเจ้าพ่อหลักเมืองเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย สวยดอกไม้ (ดอกอุนป่า) ข้าวตอกเทียน 2 เล่ม 48 สวย สวยหมากพลู พลุ 4 ใบ หมากสี่ข้อคว่ำลง 48 สวย หมากสามหมื่น เหล้าขาว 1 ขวด เชือกหนังควาย คล้องข้าง 1 เส้นแดงคล้องข้าง (กระดิ่ง) 1 อัน ขอสับข้าง (ขอบังคับข้าง) 1 คู่
2. ขันซ้าย 1 ขัน ขันขวา 1 ขัน ขันนี้จะเปลี่ยนสวยใหม่แล้วนำไปตั้งบนแท่นบูชาจะไม่นำเข้าพิธีที่หอแห่งศรีภูมิ แต่จะนำไปร่วมพิธีในประเพณีเดือน 9 หรือประเพณีเลี้ยงส่ง ขันซ้าย ขันขวานี้จะประกอบไปด้วย สวยดอกไม้ (ดอกอุนป่า) ข้าวตอกเทียน 2 เล่ม 12 สวย สวยหมากพลู พลุ 2 ใบ หมาก 2 ข้อ คว่ำลง 12 สวย ผ้าขาว 1 วา ผ้าแดง 1 วา เหล้าขาว 1 ขวด
3. การจัดเตรียม เครื่องบูชา 4 ทิศ เครื่องบูชา 4 ทิศ ประกอบไปด้วยสิ่งของต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ราชวัตร 4 มุม ฉัตร 7 ชั้น 4 ฉัตรทิศตะวันออกเฉียงเหนือสีขาว ทิศตะวันออกเฉียงใต้สีเหลือง ทิศตะวันตกเฉียงเหนือสีเขียว ทิศตะวันตกเฉียงใต้สีแดง ซ่อ 108 ตัว 4 ชุด สีตามทิศ ซ่อข้างทิศละตัว ทิศตะวันออกเฉียงเหนือพื้นสีขาว ตรงกลางซ่อสามเหลี่ยมสีน้ำเงิน

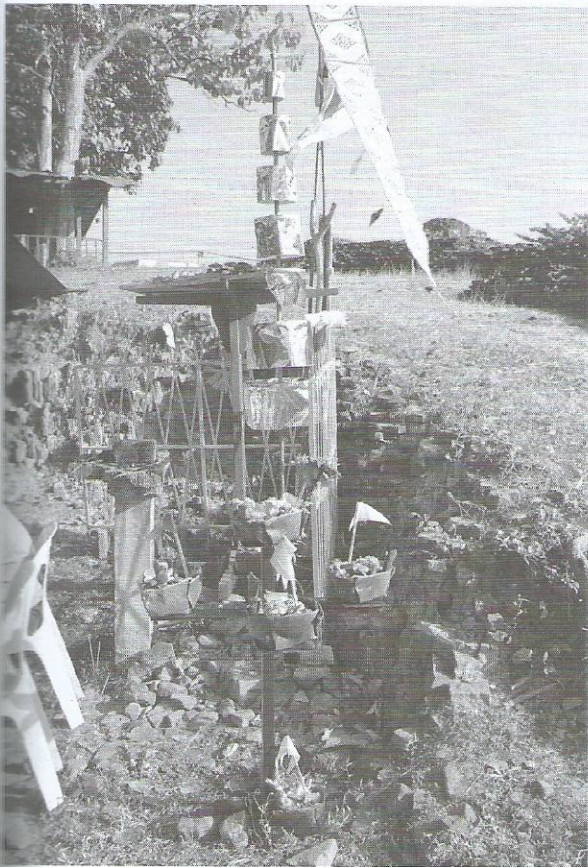

พ่อครูสิงห์คำ ดวงดอก ตกแตงดาขันครูหลวง (กุมขัน)
พร้อมกับเปิดเพลงบรรเลงปี่พาทย์

ทิศตะวันออกเฉียงใต้พื้นสีขาว ตรงกลางซ่อสามเหลี่ยมสีส้ม
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือพื้นสีฟ้า ตรงกลางซ่อสามเหลี่ยมสีเหลือง
ทิศตะวันตกเฉียงใต้พื้นสีน้ำเงิน ตรงกลางซ่อสามเหลี่ยมสีแดง
ตุ่งชัยทิศละตัว ทิศตะวันออกเฉียงเหนือสีขาว
ทิศตะวันออกเฉียงใต้สีเหลือง ทิศตะวันตกเฉียงเหนือสีเขียว
ทิศตะวันตกเฉียงใต้สีแดง ไม้ก้ำ 108 อัน ยาว 1 คอก 3 นิ้ว
จำนวน 4 ชุดไม้ก้ำ ยาว 180 เซนติเมตร จำนวน 4 อัน ๆ
ละมุม บอกไม้ไผ่ใส่ข้าวสารอยู่ข้างบน ข้าวเปลือกอยู่ข้างล่าง
ยาว 180 เซนติเมตร บอกไม้ไผ่ใส่น้ำสะอาดอยู่ข้างบน
ทรายหยาบอยู่ข้างล่าง ยาว 180 เซนติเมตร ภาดใส่เครื่อง
บูชาขนาดสี่เหลี่ยม ขนาด 80 เซนติเมตร มุมละ 1 ภาด

นำเครื่องถวายต่าง ๆ จัดลงถาดวางไว้บนแท่นถวายทั้งสี่ทิศ

ข้าราชการพร้อมเครื่องบูชาทั้งสี่ทิศ

กระทง (ควัก) บูชาท้าวทั้ง 4

ขาตั้งถาดใส่เครื่องบูชา ขนาด 80 เซนติเมตร มุมละ 1 อัน
 ตาแหลว 7 ชั้น มุมละ 1 อัน เครื่องพิธีกรรมที่ใส่ถาดบูชา
 ถาดละ 1 ชุด จำนวน 4 ถาด ประกอบด้วย ข้าวต้มมัด
 108 อัน มะพร้าวซอย 108 กีบ มะม่วงดิบซอย 108 กีบ ส้ม
 เชียวหวาน 108 กีบ อ้อย 108 กีบ หมาก 1 ซ้อ พลู 1 ใบ
 ทาปูนแดงมัดติดกัน 108 อัน เหมียงห่อตองเป็นอม 108 อม
 บุหรี่ซีโยพันด้วยตอง 108 มวน ข้าวเกรียบ 1 ถุงใหญ่
 ข้าวแต่น 1 ถุงใหญ่ กล้วยน้ำหว่าสุก 1 หวี น้ำดื่ม 1 ขวด
 ข้าวเหนียวสุก 1 กระทง สวยดอกกอนป่า เทียน 2 เล่ม 1 สวย
 ข้าวได้

4. เครื่องพิธีกรรมท้าวทั้งสี่ จำนวน 6 กระทง
 (ควัก) ประกอบไปด้วย กล้วย 1 ผล ข้าวต้มมัด 4 อัน
 อ้อย 4 กีบ มะพร้าวซอย 4 กีบ ข้าวเกรียบ 4 แผ่น ข้าวแต่น
 หักครึ่ง 2 แผ่น 4 อัน ส้มเชียวหวาน 4 กีบ มะม่วง 4 กีบ
 หมาก 1 ซ้อ พลู 1 ใบ ทาปูนแดงมัดติดกัน จำนวน 1 ชุด
 4 อัน เหมียงห่อตองเป็นอม 4 อัน บุหรี่ ซีโยพันด้วย
 ใบตองแห้ง 4 มวนมะพร้าวแก้วทรงกลม 4 อัน ข้าวเหนียว
 4 ก้า ถุงใส่น้ำ 1 ถุง ต่อ 1 ควัก สวยดอกกอนป่า เทียน 4 เล่ม
 1 สวย ต่อ 1 ควัก ซ้อ 1 ชุด มี 4 ตัว สีขาว 1 ชุด ปักลงใน
 ควักจะวางอยู่ที่ทิศตะวันออก สีส้ม 1 ชุด ปักลงในควักจะวาง
 อยู่ที่ทิศใต้ สีชมพู 1 ชุด ปักลงในควักจะวางอยู่ที่ทิศเหนือ สีแดง
 1 ชุด ปักลงในควักจะวางอยู่ที่ทิศตะวันตก สีน้ำเงิน 1 ชุด
 + ฉัตร 1 ชั้น 1 อันสีเขียว ปักลงในควักจะวางอยู่ตรงกลาง

5. เครื่องบูชาดินเส้าหอ จำนวน 6 กระทง (ควัก)
 ประกอบไปด้วย กล้วย 1 ผล ข้าวต้มมัด 1 อัน อ้อย 1 กีบ

นำกระทง (ควัก) วางไว้บนแท่นบูชาแล้วบอกกล่าวท้าวทั้งสี่ทิศ